

vrijdag

25.11.2016

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Jan Christiaens

Grigory Sokolov

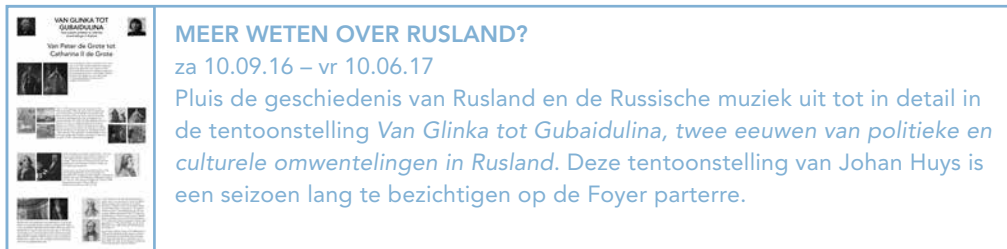
Ruslands meesterpianist

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografie

Toen Grigory Sokolov (RU) op zijn zestiende de eerste prijs op de internationale Tchaikovskywedstrijd won, was hij al een prominente figuur in de Russische muziekwereld. Vier jaar eerder gaf hij zijn eerste grote pianorecital in Leningrad en toen al werd hij op handen gedragen door de legendarische pianist Emil Gilels. Intussen heeft zijn status als sterpianist bijna mythische proporties aangenomen. Na vele concerten in samenwerking met grote toporkesten, besliste hij om zich uitsluitend toe te leggen op pianorecitals, die hij tot in de puntjes voorbereidt. Zijn interpretaties van een heel uiteenlopend repertoire, variërend van barokke tot modernistische klaviermuziek, worden alom geprezen voor het brede kleurenpalet, de grote verbeelding en de enorme fysieke muzikale kracht die eruit spreekt. Sokolov maakte opnames van werk van onder meer Bach, Beethoven, Chopin, Scriabin en Prokofiev. Steeds verkiest hij concertopnames boven studio-opnames, omdat hij het heilige moment van een liveconcert wil registreren.

Uitvoerder en programma

Grigory Sokolov: piano

—

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Sonate nr. 16 in C, KV545 'Sonata facile' (1788)

- Allegro
- Andante
- Rondo. Allegretto

Wolfgang Amadeus Mozart

Fantasie in c, KV475 (1785)

- Adagio
- Allegro
- Andantino
- Più allegro – Tempo I

Wolfgang Amadeus Mozart

Sonate nr. 14 in c, KV457 (1784)

- Molto allegro
- Adagio
- Allegro assai

— pauze —

Robert Schumann (1810-1856)

Arabeske in C, opus 18 (1839)

Robert Schumann

Fantasie in C, opus 17 (1836-38)

- Durchaus fantastisch und leidenschaftlich vorzutragen
- Mäßig
- Langsam getragen

DOE HET ZELF

Strek alvast uw vingers, neem plaats op de pianokruk en laat uw diepste muzikale gevoelens los op de zwart-witte toetsen van de piano in de Inkomhal.

met de steun van Piano's Maene

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

KLAVIER

Fantasie en sonate: onverzoenbare tegenpolen?

Wolfgang Amadeus Mozart is een van de grootmeesters van de klassieke pianosonate. Over een periode van vijftien jaar componeerde hij achttien sonates, die de toon zetten voor Beethoven en andere componisten. De sonate is in de klassieke periode meestal een driedelige compositie, waarvan de eerste en laatste beweging in een snel tempo staan, met daartussenin een contrasterende trage beweging. In heel wat sonates vertoont de eerste beweging een gelijkaardige vormopbouw, die men naderhand met de term *sonatevorm* is gaan aanduiden. Kenmerkend voor die vorm is dat hij gebaseerd is op twee contrasterende thema's, die tegen elkaar uitgespeeld worden in een vormpatroon van een zekere architecturale gestrengheid. Wie zich als componist aan een sonate waagde, kon met andere woorden niet om het even wat op papier zetten. Zijn muzikale ideeën en invallen dienden ondergebracht te worden in de vrij dwingende vormelijke conventies van de sonate.

In zijn klaviersonates toont Mozart zich een meester in de evenwichtsoefening tussen eigen melodische ideeën en de geldende regels van de sonatevorm. In de sonate KV457 uit oktober 1784 schiet hij uit de startblokken met een sterk contrast. Gedecideerde stijgende octaven, in *forte*-dynamiek, worden beantwoord met een lieflijk dalende figuur in *piano*. Heel de eerste beweging drijft op dergelijke sprekende contrasten tussen sterk en zacht, stijgend en dalend, heftig bewogen en rustig ingekeerd. Als geen ander benut Mozart alle expressieve en dynamische

schakeringen die de toenmalige pianoforte nog maar pas mogelijk maakte. Na de stormachtige eerste beweging brengt het *Adagio* de nodige kalmte. Het terugkerende refrein zorgt voor herkenbaarheid, ook al wordt het bij elke herneming anders versierd en ingekleed. In de laatste beweging is het thema gebaseerd op tegentijden. Mozart plaatst namelijk beklemtoonde melodietonen op een onbeklemtoond deel van de maat, waardoor het thema wat kortademig gaat klinken. In 1788 componeerde hij de sonate KV545, die hij enigszins misleidend als 'Kleine Klaviersonate für Anfänger' bestempelde.

Beginnelingen zullen de handen vol hebben met de snelle toonladders en gebroken akkoorden uit de eerste beweging, of de subtiele echo-effecten uit de finale. Om nog maar te zwijgen van de bedrieglijke eenvoud van het centrale *Andante*, een

schitterend voorbeeld van de galante stijl waarin Mozart zo uitblonk.

De vormelijke gestrengheid van de sonate riep als vanzelf haar tegenpool in het leven. Ook Mozart ervoer in de laatste jaren van zijn leven minder aantrekkingskracht tot de klaviersonate, en des te meer tot vrijere vormen zoals de fantasie. Zoals de term aangeeft, staat de verbeeldingskracht hier op het voorplan, en is de vormopbouw van secundair belang. In de klassieke periode kreeg de fantasie het karakter van een vrije improvisatie, alsof de componist alle invallen tijdens het improviseren gewoon op papier had genoteerd.

Zo klinkt het althans in de *Fantasie*, KV475, die meteen een nieuwe standaard zette voor het genre. Ze vertoont een onvoorspelbare, gelaagde vorm, waarin Mozart elementen uit de klaviersonate, maar ook uit het lied en zelfs uit de opera op geniale wijze met elkaar versmelt. Je hoort in de fantasie als het ware de improvisator Mozart aan het werk, die met sprekend gemak van eerder ingetogen passages overschakelt naar virtuoze klankuitbarstingen. Ook al is de vorm van de fantasie veel grilliger dan het grondplan van een sonate, toch stonden de twee genres in Mozarts opvatting niet zover van elkaar af. Hij liet de *Fantasie* namelijk met de *Sonate*, KV457 in één en dezelfde bundel publiceren, waarbij de *Fantasie* als een soort prelude tot de sonate is opgevat. De twee stukken staan in dezelfde toonaard do klein, en vertonen ook bepaalde thematische verwantschappen.

Net als Mozart voelde ook Robert Schumann een uitgesproken fascinatie voor vrijere vormen van de klaviermuziek zoals de fantasie. Hij componeerde weliswaar drie pianosonates, maar dat ging niet zonder slag of stoot. Zijn verhouding tot dergelijke grootschalige vormen was ronduit problematisch; in miniatuurtjes zoals de *Kinderszenen*, *Fantasiestücke* of de *Arabeske*, opus 18 toont Schumann zich echter een ware meester. Die moeilijke verhouding tot de klassieke vormen toont zich ook in de ontstaansgeschiedenis van de *Fantasie*, opus 17. Schumann zette de eerste noten op papier in 1836, toen hij nog een eendelige compositie voor ogen had die hij de titel *Ruinen* zou geven. Later vatte hij het plan op om de compositie verder uit te werken tot een driedelige pianosonate, met als titels voor de bewegingen *Ruinen*, *Trophäen* en *Palmen*. Uiteindelijk hield hij het bij één titel voor het geheel: *Fantaisie pour le pianoforte*.

De bewogen ontstaansgeschiedenis verraadt al dat Schumanns *Fantasie* het speelveld is van een verregaande vermenging van kenmerken van de pianosonate en de fantasie. Dat is op zich heel opmerkelijk, aangezien sonate en fantasie voor twee contrasterende manieren van componeren staan. Maar voor Schumann zelf was dit onderscheid blijkbaar niet zo problematisch. We kunnen zijn *Fantasie* dan ook in zekere zin beschouwen als zijn romantische herinterpretatie van de klassieke sonatevorm, of omgekeerd, als zijn herdefiniëring van de kortademige fantasie in termen van de architecturale stevigheid van de sonate.

Die stevigheid blijkt uit de opbouw in drie bewegingen, waarvan de eerste ooit bestemd was het openingsdeel te worden van een klaviersonate. Verbeeldingskracht en hartstocht, dat zijn de twee overheersende trekken in de eerste beweging. Hartstocht voor zijn geliefde Clara Wieck, maar ook wanhoop en vertwijfeling omdat vader Friedrich Wieck in het jaar 1836 alle contact tussen de twee geliefden verboden had. In de tweede beweging, die oorspronkelijk de titel *Trophäen* droeg, overheerst de heroïsche, triomfalistische toon. Het refrein van dit rondo straalt een en al viriele krachtpatserij uit, met krachtige blokakkoorden die de pianoklank bijna buiten zijn oevers doen treden. Na de wanhoop van de eerste en de verheven roes van de tweede beweging klinkt er eindelijk vredige berusting in de derde beweging. Hier transformeert Schumann het klavier tot de spreekbuis van de diepten van zijn romantische ziel. Al het tumult van wanhoop en roes wordt in deze laatste beweging gesublimeerd tot een ingetogen hymne aan de nacht.

'Wie zich als componist aan een sonate waagde, kon niet om het even wat op papier zetten.'

Friedrich Schlegel (1772-1829)

Boven Schumanns grote *Fantasie*, opus 17 prijkt als motto een mysterieus vers van Friedrich Schlegel: 'Durch alle Töne tönet / Im bunten Erdentraum / Ein leisen Ton gezogen / Für den, der heimlich lauscht'. Vrij vertaald blijft het al even geheimzinnig: 'Doorheen alle tonen die klinken in de bonte droom van het universum, verschijnt een zachte toon voor wie in het geheim luistert.' Friedrich Schlegel, geboren op 10 maart 1772 in Hannover, wordt samen met zijn oudere broer August Wilhelm Schlegel (1767-1845) als de grondlegger van de Duitse romantiek beschouwd. In 1815 werd Europa, na de val van Napoleon I, herverdeeld tijdens het congres van Wenen voorgezeten door vorst von Metternich. Vanaf datzelfde jaar mochten de Schlegels als beschermelingen van Metternich 'von' voor hun familienaam plaatsen. Zoals de meeste Duitse romantici waren ook zij politiek behoudsgezind. Friedrich Schlegel ijverde voor een politiek gebaseerd op deze van het oude Duitse keizerrijk en was enige jaren (1815-1818) afgevaardigde voor Oostenrijk op de Duitse Bondsdag in Frankfurt am Main. Interessanter dan zijn politieke overtuigingen waren zijn literaire opvattingen, die hij verwoordde in vele essays, scherpzinnige literaire kritieken en recensies. Tijdens zijn (onafgewerkte) studies in Göttingen en Leipzig (rechten, geschiedenis, kunstgeschiedenis en literatuur) leidde hij een tamelijk liederlijk leven en geraakte hij in de schulden. In 1794 trok hij in bij zijn zuster in Dresden en ontpopte er zich tot een begenadigd schrijver van essays. Daarin ontwikkelde hij een nieuwe visie op de Griekse en de Europese literatuur, die volgens hem niet langer het 'volmaakt mooie' van de Grieken diende na te streven, maar die 'interessant en individualistisch' moest zijn, strevend naar 'het nieuwe, pikante en opvallende'.

Friedrich Schlegel

In 1796 vestigde hij zich bij zijn broer in Jena en frequenteerde er de kring romantici rond onder anderen Fichte, Schelling, Novalis en Tieck. Een jaar later maakte hij in Berlijn kennis met Schleiermacher en de literaire avant-garde. Hij ontmoette er Dorothea Veit, een dochter van Moses Mendelssohn en toen nog de vrouw van een Berlijnse bankier. Zijn liaison en latere huwelijk met Dorothea verwekte een schandaal, temeer omdat hij er in 1799 een nogal openhartige, erotisch getinte roman *Lucinde* over publiceerde. Samen met zijn broer richtte hij een eigen tijdschrift op *Athenäum* (1798-1800), dat vooral door hen beiden werd volgeschreven. Friedrich formuleerde zijn vele ideeën in wat hij 'Fragmente' noemde, een soort aforismen waarvan sommige beroemd werden zoals *Fragment 116* dat de definitie werd van de nieuwe romantische poëzie die progressief en universeel diende te zijn. De vriendenkring in Jena viel uiteen en Friedrich ging Oudperzisch en Sanskriet studeren in Parijs en Keulen. Dit resulteerde in *Über die Sprache und Weisheit der Indier* (1808), dat het begin betekende van een nieuwe wetenschap, de indologie. Zijn poëtische en literaire zoektocht ging gepaard met een religieuze queeste en nog hetzelfde jaar (1808) bekeerden hij en Dorothea zich in de kathedraal van Keulen tot het rooms-katholicisme. Na zijn politieke intermezzo publiceerde hij nog enkele filosofische geschriften (*Philosophie des Lebens*, 1828; *Philosophie der Geschichte*, 1829), die echter in de schaduw van Hegels werk stonden. Men had – of heeft nog – bewondering of afkeer voor zijn veelzijdig oeuvre en leven vol tegenstellingen, zelfironie, extremen en fantasie, maar niemand kan het ooit beter verklanken dan Schumann in zijn *Fantasie*, opus 17.

Johan Huys

GEEF MUZIEK EN DANS CADEAU

Maak uw familie en vrienden blij met muziek en dans. Bestel uw geschenkbond voor een bedrag naar keuze op: www.concertgebouw.be of via +32 70 22 33 02

Rex Lawson

wo 08.03.17 / 20.00 / Kamermuziekzaal
De magie van de pianola /

Lecture-performance door Rex Lawson

In het begin van de 20e eeuw maakten zelfs de grootste componisten en pianisten opnames voor de pianola, een mechanische reproductiepiano. Vandaag zijn er in de hele wereld maar een handvol specialisten – Rex Lawson is er een van – die zo'n instrument op voldoende hoog technisch niveau kunnen brengen om de rollen tot hun recht te laten komen. Maar waar dat gebeurt, is de magie tastbaar.

Alexei Lubimov © MarioLeko

vr 21 – zo 23.04.17 / Concertgebouw
Domein Alexei Lubimov

Onvermoeibaar reist Alexei Lubimov de wereld rond om de Russische muziek te propageren. Hij is op zijn best wanneer hij samen met jonge musici gloednieuwe muziek kan bepleiten, zoals Karmanovs veelkleurig verhaal van liefde en haat. Ook het zonovergoten romantische sextet van Mikhail Glinka is een kolfje naar de hand van Lubimov en de zijnen.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

BRUGGE

FLUXYS

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV